

Szatmári Péter – Suha György

Felsőoktatási lehetőségek a magyar gazdaságdiplomácia stratégiájában

The Opportunities of Higher Education in Hungary's Policies on Economic Diplomacy

Összefoglalás

A nemzetközi együttműködés rendszerének globális folyamataiban világszerte egyre jelentősebb szerep hárul a felsőoktatási intézményekre, a tudásalapú ágazatok diplomáciai szerepének újraértékelésére. Ebben az összefüggésben különös jelentősége lehet a magyar egyetemek és főiskolák nemzetközi versenyképességéből adódó gazdaságdiplomáciai stratégiának, amelynek megtervezése és taktikai végrehajtása nem csupán az állami vagy magánfenntartású intézményeknek, de a kormányzati apparátusnak is kihívásokkal teli feladatokat jelent. A hazai felsőoktatás nemzetköziesítése számos szereplő számára egyelőre csupán a jól fizető, külföldi hallgatók akvizícióját jelenti – lehetőség szerint a migrációs kockázatok minimalizálásának szándéka mellett. A cikk kísérletet tesz arra, hogy az intézményi víziók és szándékok áttekintése mellett kijelölje az államigazgatási szereplők, különös tekintettel a diplomáciai, konzuli missziók, kereskedelmi és kulturális képviseltek helyét, szerepét ebben a komplex folyamatban. Összefoglalásként megállapítható, hogy az állami és intézményi aktorok érdekharmonizációján alapuló koordinált cselekvés érdemben járulhat hozzá a magyar felsőoktatás nemzetközi elismertségének növeléséhez és Magyarország gazdaságdiplomáciai eredményeihez.

SZATMÁRI PÉTER, CSc, intézetvezető főiskolai tanár, rektorhelyettes, Zsigmond Király Főiskola (szatmari@zskf.hu), SUHA GYÖRGY habil. PhD, címzetes egyetemi tanár, miniszteri biztos, Külgazdasági és Külügyminisztérium (suha.gyorgy@parlament.hu).

Summary

It is stating the obvious that the parameters of diplomacy have expanded significantly by today to include higher education, covering the actions of a broad range of actors and activities in an attempt to promote Hungarian educational services and call attention to their marketability in international markets. By entering a period of accelerated global connectivity among higher education institutions, it is clear that educational diplomacy will not only be led by state-run or privately financed institutions founded to promote Hungary's educational and cultural values. Rather, much of the current diplomatic activity surrounding the global engagement of higher education emanates from the responsibilities of the government. Several Hungarian private institutions, business schools and colleges are seeking cooperation agreements to enhance the quality of their education and to define themselves as global institutions. They aim to pursue a variety of goals through engagement, such as enriching their academic programmes and enlarging the bases of knowledge and experience for their students. However, their most important priority is to receive more international, self-funded students, preferably from countries with a low risk of migration. Whether encouraged by the government or a self-designed initiative, transparency and clearly stated strategic goals will be essential to the successful realization of their vision. Diplomatic actors, including the Hungarian diplomatic and consular missions, cultural institutions, and trading houses abroad, the relevant education authorities and the receiving institutions have an obligation to consider the benefits not merely to themselves but also to Hungary at large. These attributes are an invaluable quality for the institutions to shape Hungary's new economy-oriented public diplomacy and further develop the processes of internationalisation of higher education.

A felsőoktatás nemzetköziesítése iránti igény gazdaságdiplomáciai értelemben ma már minden döntéshozó számára magától értetődő stratégiai cél. Az elvárható eredmények illusztrációjaként legtöbb esetben a vietnami példát idézik, amely szerint ma a Vietnami Szocialista Köztársaságban hozzávetőlegesen ötezer, magyarországi felsőoktatási intézményekben végzett, vezető állásban lévő értelmiségi¹ beszél magyarul, köszönhetően a rendszerváltás előtti időszak ideológiai-politikai kapcsolatainak és az államközi oktatási megállapodásoknak.

Mégis úgy tűnik, hogy a külpolitikai stratégiai tervezéssel foglalkozók számára axiomaticusnak tűnő külkapcsolati szakterület továbbra is háttérbe szorult, helyét keresi a paradigmaváltást végrehajtó külgazdasági tervezési folyamatokban. Közismert és sokszor idézett az ausztrál példa, mely szerint az oktatási szolgáltatás a kontinensnyi állam exportjának harmadik legjelentősebb eleme, hozzávetőlegesen 13 milliárd USA-dollár értéket teremtve az ausztrál gazdaságnak.² Az ország kormányának adatközlése szerint a pénzügyi bevételeken túl közel két és fél millió végzett hallgatót tartanak nyilván világszerte, amely alumni-hálózat lobbijereje és befolyása nem igényel különösebb

érvelést. A szektor 127 ezer munkahelyet biztosít, amelyből 88 ezer csak áttételesen kapcsolódik a felsőoktatáshoz.³

Az ausztrál példa – dimenzionális különbségei ellenére – sok szempontból mégis hasonlít a magyar–vietnami kapcsolatokról vélelmezett előnyökhöz. Scott szerint ugyanis volt arra példa, hogy adott időszakban, több éven keresztül a maláj kormány tagjainak közel fele Ausztráliában végezte felsőfokú tanulmányait, ausztrál szimpátiával, élő kapcsolatokkal rendelkezett. Ez a kapcsolati tőkéből fakadó pozicionálási előny természetesen nemcsak a geopolitikai, biztonságpolitikai kontextusban hasznos, hanem kultúraközvetítő, befektetésösztönző, végső soron pedig globális országképformáló hatása is pótolhatatlan.

Jelen tanulmány vázlatos kísérletet tesz annak áttekintésére, hogy mit is kellene tenni ahhoz, hogy a magyar felsőoktatás nemzetköziesítésének folyamata – legalább pozitív mellékhatások formájában – érdemben járuljon hozzá a magyar gazdaságdiplomáciai célok teljesüléséhez. Ez a jól megfigyelhető tendencia a világ legfejlettebb régióiban érhető tetten, a globalizációs hatások érvényesülése leginkább a fejlett gazdaságokban működő felsőoktatási ágazatot, így a magyar egyetemeket, főiskolákat is érinti. Nem meglepő tehát, ha intézményi és kormányzati oldalról egyaránt ezek a sikeres országstratégiák lehetnek a követendő modellek a magyar tervezési programokban is. A kettős érdekrendszerből fakadó különbségek, nemritkán a kormányzati és az intézményi célok közötti eltérések nem problémamentesek ma sem. Míg a külügyi, külgazdasági döntés exportorientált, befektetésösztönző szemlélete egy viszonylag nehezen dinamizálható, kormányzati ciklusokhoz kötött, konzervatív igazgatási-végrehajtási modellre épít, addig az egyetemek és főiskolák érdeke rövid távú bevételnövelés, nemritkán a pénzügyi-finanszírozási túlélés biztosítása. Nehéz elvárni a piacon működő felsőoktatási aktoroktól, hogy az intézményi kapcsolatok építésén, kutatási, metodikai együttműködésekben túl ne csupán „cash-and-carry” szemlélettel tekintsenek a hallgatói mobilitásból fakadó előnyökre, hiszen a külföldi állampolgárságú hallgatók fogadása üzleti haszonnal, az intézményi bevételek növekedésével jár. Az OECD-tagállamokban jelenleg kb. hárommillióra tehető a külföldiek száma a felsőoktatási szektorban, hazánkban ez a szám hozzávetőlegesen – határozott növekedési tendenciával – 21 ezer körülire tehető.⁴ A látható potenciál és a sikeres külföldi minták ellenére még ma is sokan megkérdőjelezik a hazai felsőoktatási intézmények hallgatói akvizíciós képességének komplexitását, célszerűségét, a tudatos versenyképesség-növelés jelentőségét, sőt, szükségességét az ország globális gazdaságdiplomáciai céljainak elérésében. Ezek a kritikus felvetések döntően két témakörre szűkíthetők, egyrészt a magánintézmények és állami intézmények közötti motivációs különbségtételre, másrészt a migrációs kockázatok problematikájára.

MITŐL MAGYAR?

Kiemelt jelentőségű oktatási célpiacon szolgáló magyar nagykövet nemrégiben egyértelművé tette, hogy állomáshelyén kizárólag állami fenntartású felsőoktatási intézmények számára biztosítja a diplomáciai képviselő lobbierjét és kapcsolati tőkéjét, a

magánintézmények részére nem. Ez a hibás, de szerencsére nem általános diplomáciai szemlélet mérhetetlen károkat okoz, hiszen ezzel a megkülönböztetéssel az állam képviselője tulajdonképpen saját érdekei ellen hatva, magát az államot, az oktatási szolgáltatást biztosító Magyarországot mint egységes célpiacot, a magyar felsőoktatási brandet gyengíti. A vitatott álláspont egyebekben éles ellentétben áll Orbán Viktor miniszterelnök 2014 augusztusában a magyar nagykövetek előtt tett kijelentésével, miszerint a diplomatáknak „fel kell nőni a feladathoz: egy perspektívájában sikeres ország méltó gazdasági központú képviseletét kell ellátni”.⁵ Sikerorientált gazdaságközpontú gondolkodás pedig nem alapulhat a piaci szereplők egyes csoportjainak kizárására, hátrányos megkülönböztetésére, következésképpen a magyar magánintézményi kínálat külpiazi integrációja az ország eminens érdeke.

Napjainkban a magán-felsőoktatási intézmények dominanciája jellemzi Japánt, Dél-Koreát, Indonéziát, Tajvant, a dél-amerikai országok közül idetartozik Brazília és Kolumbia. Európát Belgium és Hollandia képviseli ebben a csoportban, de magán-felsőoktatási intézmények számottevő súlya jellemzi az Amerikai Egyesült Államokat, Mexikót, Argentínát és Chilét is. A volt szocialista országok közül Lengyelország, Románia és Észtország tartozik ebbe a körbe.⁶ Ebben a megközelítésben nyilvánvaló, hogy felsőoktatási piaci versenyben az intézményi tulajdonviszonyok csak másodlagos jelentőségűek. Ezt támasztja alá magyar kutatók helyzetértékelése is,⁷ amely szerint egy évvel ezelőtt Magyarországon a felsőoktatásra fordított összegből a GDP-hez viszonyítva 0,2% volt a magánrészesedés aránya. Ez hozzávetőlegesen az állami kiadások egyötöde. A kutatás pontosan jelzi azt is, hogy hazánk gazdasági fejlettsége alapján elvárható 1,5% hatékony előteremtése az állam, az egyén és a piaci szektor közös felelőségében kell hogy megvalósuljon. Ez az adat 2008-ban az Egyesült Királyságban 2,3% volt.⁸ A szektor munkahelyteremtő képessége is számottevő, 2010-ben 21 495 oktató dolgozott a felsőoktatásban, ebből 1691-en magán-, 1956-an pedig egyházi intézményeknél.⁹ Magyarország esetében a felsőoktatás közép- és társadalmi külpiazi expanziója nem csak fizető hallgatók „importjára” szűkülhet. A magánintézmények jellegéből adódó rugalmasabb döntési mechanizmusok, a kapcsolatépítésre vonatkozó nyitottság és a sok esetben üzleti szempontokat előtérbe helyező irányítási szemlélet végső soron akár a hazai főiskolák állandósított külföldi jelenlétét is eredményezheti, nincs messze tehát az idő, amikor pénzügyi megfontolásokból magyar magánintézmények külföldi képviseleti irodák, virtuális, majd tényleges campusok nyitásával dinamizálhatják piaci jelenlétüket.

AZ ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÁS KOCKÁZATKEZELÉSE

Külön vizsgálatot érdemel annak elemzése, hogy a külföldi hallgatók akvizíciója mennyiben jelent valóságos migrációs kockázatot hazánk számára. A 20. század kezdetétől a migráció egyike a transznacionális hálózatokkal átszőtt, kölcsönösen egymásra utalt globális világ központi kérdéseinek, a nemzetközi politikai napirend egyik folyamatosan tárgyalt jelensége, amely kihívások elé állítja a politikai szereplőket, társadalmakat és gazdaságokat egyaránt. A migráció szabályozása, formalizált keretek között tartása,

a migrációval kapcsolatos politikák összehangolása olyan összetett feladatot jelent a világ gazdasági, politikai folyamatait irányító, befolyásoló döntéshozói számára, melynek számolnia kell a migrációban rejlő veszélyekkel és lehetőségekkel, valamint az ezzel szükségszerűen együtt járó társadalmi feszültségek integráción keresztül történő komplex kezelésével. A migrációval kapcsolatos kutatások rendkívül sokrétű, vélt vagy valós okokat és érveket felsorakoztató tényezőket közölnek a jelenség háttéréről és annak ambivalens megítéléséről. A globalizáció, a közlekedési lehetőségek fejlődése, a telekommunikáció és informatika robbanásszerű fejlődése, a hatvanas években megindult, elsősorban a harmadik világban tapasztalható urbanizációs folyamat, a metropoliszok létrejötte alapvetően rendezi át a gazdasági-társadalmi folyamatokat, és új kihívások elé állítja a politikai szférát. A fejlődő világ számára ez az átrendeződés az oktatási lehetőségek iránti megnövekedett érdeklődéssel, a külföldi tanulás valódi szándékával is együtt jár. Az egyes régiók eltartó- és megtartóképeségének csökkenésére visszavezethető, kriminalizált migráció, az embercsempészetre alapuló elvándorlás egyre növekvő költségei lassan összemérhetővé válnak a nemzetközi felsőoktatási piac kíméletlen árversenyében kialakuló tandíjakkal.

Némi leegyszerűsítéssel, adott minimális feltételrendszer teljesítése, csupán a pénzügyi, befektetési szempontok vizsgálata alapján, szinte célszerűbb a jogszerű, külföldi tanulást választani, mint vállalni az illegális migrációban való részvétel kockázatát. Ez a választási lehetőség ugyanakkor a bemeneti követelmények alapvető kritériumainak teljesítését is feltételezi, azaz a fejlett világot megcélzó személynek rendelkeznie kell okmányokkal, nyelvtudással és befejezett előtanulmányokkal. Ebben a bonyolult összefüggésrendszerben ismert tény az is, hogy más schengeni tagállamok tanulmányi célú beutazásra vonatkozó vízumeljárása lényegesen rugalmasabb és gyorsabb a magyar gyakorlatnál. Magyarország ebben az értelemben határozott versenyhátrányban van, hiszen vízumkiadásra feljogosított szubsaharai vagy ázsiai konzuli hálózata semmiképpen nem tekinthető kielégítőnek. Nincs ok azonban valódi félelemre, az általánosan elterjedt vélekedéssel szemben ugyanis ma a migránsoknak csupán harmada vándorolt a fejlődő világból valamely fejlett országba, egy másik harmaduk pedig a fejlődő világ valamely országából egy másik fejlődő országba költözött. A Dél–Dél migráció tehát éppen akkora méretű, mint a Dél–Észak vándorlás, és hasonló dinamikák hatnak mindkettő esetében, melynek alapvető meghatározója a munkalehetőségek keresése és a magasabb életszínvonal elérése.¹⁰ Ez a hatás részben a szakképzetlen munkaerő, részben pedig a jól képzett, diplomával és eladható tudással rendelkező egyének esetében érvényesül. Paradox helyzet tehát, hogy a kiutazásban leginkább korlátozott harmadik világbeli országok jelentik az intézmények számára a legvonzóbb piacokat, azokat az országokat, ahol leginkább tudatos marketingtervezés és profi, bejáratos ügynöki képviselőt jelentheti a hatékony hallgatói toborzást. Furcsa ellentmondás, hogy a hazai felsőoktatási intézmények növekvő számban, minőségi előképzettséggel rendelkező, a tanulás iránt elkötelezett, de migrációs szempontból csak mérsékelt kockázatot jelentő hallgatókat kívánnak fogadni.

Könnyen belátható, hogy ez a differenciált országstratégia hosszú távon szintén versenyhátrányt jelent, hiszen az intézmények többsége ma nincs abban a helyzetben,

hogy válogathasson a különféle célpiacok között. A fenntartók és az intézmények operatív irányítását ellátó szakemberek magától értetődően a zéró kockázat mellett foglalnak állást – leginkább az Európai Gazdasági Térségből érkező, sőt a határokon túlról, magyar anyanyelvű fizetős diákokat fogadnának legszívesebben –, azonban ez távol áll a globalizálódó oktatási piac realitásaitól. A tapasztalatok alapján ugyanis – a hagyományosan magas kockázatú szubszaharai országokon túl – jelentős igény lenne Indiában, Bangladesben, Pakisztánban, Afganisztánban, Nepálban, a volt FÁK-térségben, GCC-országokban a magyar intézmények kínálatára.

POLITIKAI DÖNTÉS ÉS MARKETING

A magyar gazdaságdiplomáciai paradigmaváltás új szemléletet, innovatív megközelítéseket igényel. A felsőoktatás tudatos szerepvállalása, a hazai képzési lehetőségek iránti külföldi hallgatói érdeklődés megteremtésének professzionális keretrendszere nem odázható tovább. Egyetemeink és főiskoláink kínálatát és az ehhez kapcsolódó belföldi szolgáltatásokat a külgazdasági kapcsolatépítés alapvető eszközeként kell tekinteni. Magyarország uniós tagsága szükséges, de nem elégséges keretrendszere az intézmények piackutató, termékfejlesztő tevékenységének, hiszen a minőségi oktatás nemzetköziesedése ellenére továbbra is megőrzi a nemzeti sajátosságokat. A hosszú távon fenntartható gazdasági előnyök eléréséhez azonban még világhírű orvosi és műszaki képzéseinket is jóval ismertebbé kell tenni, nem is szólva a gazdaságtudományi vagy a bölcsészettudományi területek iránt mutatkozó egyre növekvő külföldi érdeklődésről. Európai státuszunk ebben az értelemben piaci versenyelőnnyel jár, de a magyar oktatási szektor számára ennél több támogatás szükséges ahhoz, hogy az Európán kívüli térségekben is versenyképes alternatívát kínáljon a brit, ausztrál, amerikai és más EU-s kínálattal szemben. A kormányzat részéről elhangzott szakpolitikai álláspont szerint nem intézményeket, „komplett egyetemeket akarjunk a világ élvonalába repíteni, érdemesebb tudományterületeket támogatni”.¹¹

Tudatos kormányzati támogatás, vagy legalább a fentihez hasonló „politikusi biztatás” szükséges tehát ahhoz, hogy magyar gazdaságdiplomácia lehetőségeinek és eszközeinek megváltozásával kihasználhassuk a nemzeti és közösségi szinten létező együttműködési kereteket.

A keleti nyitás sokszor elhangzó célrendszerében gyakran fogalmazódik meg, hogy Magyarországnak valójában nincs olyan exportképes termékcsoportja, amit könnyen és nagy haszonnal lehetne értékesíteni. A számos ok miatt nehezen növekvő áruexport mellett több figyelmet igényel a szolgáltatások külpiaci biztosításában rejlő hazai potenciál. Ebben az összefüggésben a magyar intézmények hallgatóvonzó képességén is van mit javítani. A keleti nyitás ugyanakkor nem hungarikum, számos nyugat-európai ország külgazdasági stratégiájában található ilyen elem. Az oktatás területén a volt gyarmatbirodalommal rendelkező EU-tagállamok hagyományosan jól érvényesülnek egykori gyarmataik piacain, és oda Magyarországnak kifejezetten nehéz betörnie. Képzési lehetőségeinkben olyan piacokat kell tehát keresnünk – ideértve az ázsiai és szubszaharai országok jelentős részét –, ahol a versenyképesség motorja az alacsony

költségekben rejlik (Délkelet-Ázsia, Kína), és olyanokat, ahol a fejlődés kulcsa az innováció, a technológiai nyitottság. Ez utóbbi körbe tartozhatnak az Öböl-térség országai, India vagy akár egyes afrikai államok is. Az előzetes elemzésnek ki kell terjednie azokra a térségekre is, ahol az ún. inverz agyelszívás jelensége („reverse brain drain”), azaz a külföldön képzett munkaerő visszaáramlása tendenciózus gazdaságélénkítő szerephez jut.¹² India, Pakisztán, Mexikó és számos afrikai állam¹³ példája egyértelművé teszi, hogy Magyarországnak jelentős komparatív előnyei lehetnek ebben a folyamatban.

A magánintézmények kompetenciájának külpiai erősítése, a magyar felsőoktatás mint prémiumszolgáltatás ismertté tétele nem szükségszerűen teremt konkurenciát a tradicionális, magyar tudományegyetemi kínálat számára. A kormány felsőoktatási koncepciójával összhangban a műszaki, agrár- vagy orvosképzés mellett a gyakorlatorientált piaci megközelítés éppen azokon a tudományterületeken (gazdálkodási szakok, nemzetközi tanulmányok stb.) lehet eredményes a magánfőiskolák számára, ahol a külföldi hallgatók egyéni mentorálásának különleges képessége vagy a speciális igényeknek történő intézményi flexibilitás rendelkezésre áll. Ilyen képesség lehet az ún. „képzők képzése”, a multiplikátor-tudásbázis, az egyedi kéréseknek, nyelvi vagy kulturális igényeknek megfelelő tananyagfejlesztés, előkészítő kurzusok vagy a legmodernebb távoktatási platformok és metodikák unortodox alkalmazása. A legmagasabb színvonalú oktatás szándéka mellett sem szabad azonban említés nélkül hagyni a fejlődő országokban egyre markánsabban megfogalmazódó igényt a nemzetközi standard szerint átlagos, bizonyos értelemben akár kevésbé rangos, de mindenképpen akkreditált, „európai” diploma megszerzésére. Ennek a piaci igénynek a kielégítése nem szükségszerűen jelent rossz minőséget vagy vállalhatatlan értékű diplomát. Éppen ellenkezőleg, az európai fokozat megszervezésével könnyebben megszerezhető korszerű és naprakész speciális tudás kifejezett előnyöket jelenthet az afrikai, ázsiai munkaerőpiacokon, függetlenül attól, hogy azt évszázados hagyományokkal rendelkező universitas vagy modern, korszerű, ámbar kevésbé ismert magánfőiskola diplomája hitelesíti.

Állami, oktatásigazgatási feladat ebben az értelemben is azonosítható, hiszen jelenleg a felsőfokú képzések kihelyezése aránytalan akkreditációs engedélyezéssel összefüggő adminisztratív feladatokat, és ezzel komoly versenyhátrányt okozó terheket jelent az intézményeknek. A részletek ismertetése nélkül megjegyezzük, hogy az akkreditációs szakértők és testületek még mindig fenntartásokkal kezelik az online képzéseket, az ICT-alapú vizsgáztatás rendszerét, az üzleti iskolák térnyerését vagy az olyan fokozatok elismerését, mint az (executive, specialized, short stb.) MBA, a Doctor of Business Administration (DBA), vagy akár ezek kombinációi. A piacközpontú szemléletváltás sürgetése mellett a konkrét cselekvési javaslatok között megfontolandó még az intézmények közötti egyeztetési mechanizmus formalizálása annak érdekében, hogy az állami érintettség vonatkozásában proaktív és szinergiákkal teli szemléletmód érvényesüljön. Jelentheti ez akár azt is, hogy a kormányzat a külpiacon szerepvállalásra kész felsőoktatási intézményeket központi minősítő rendszer alkalmazásával valódi szereplővé teszi például a vízumeljárások területén. Az integrált minőségbiztosítási modell garanciális elemei többletlehetőséget jelentenek például az idegen-

rendészeti eljárásban, könnyítéseket adva az adott intézménybe jelentkező külföldi hallgatónak. A világban nem ismeretlen ez a modell, hiszen például az ausztrál egyetemek akvizíciós sikereihez döntő mértékben járul hozzá a tény, hogy az intézményi képviseletre felhatalmazott ügynökök (appointed agent) számos esetben államilag ellenőrzött és nyilvántartott ún. bevándorlási tanácsadók (Immigration and Naturalization Advisor) is egyben. Ezzel a feladattársítással lényegesen megnő az intézmény toborzási mozgásteré, és jelentősen csökken az illegális migrációból vagy ilyen szándékkal jelentkező hallgatók felvételéből fakadó biztonsági kockázat, különösen olyan országokban, ahol a magyar konzuli képviseleti hálózat nem elérhető.

Nem a vízumeljárás rendszerében kell tehát radikális könnyítéseket bevezetni – ezt a schengeni végrehajtási egyezmény nem is engedné –, hanem más, állami módszerekkel kell segíteni a toborzási feladatokat. Idetartozik a tiszteletbeli konzuli képviseleti hálózat áttekintése, dinamizálása is, hiszen a nemzetközi kapcsolatok strukturális átalakulásának folyamatában napjainkban egyre nagyobb szerep hárul ezekre a konzuli tisztviselőkre. A hivatásos diplomáciai képviseletek számának csökkenése, a költségvetési megszorítások, illetve a bilaterális viszonyok hangsúlyainak átrendeződése a gazdasági diplomácia területére – érdemi feladatokat és szerepeket juttat a tiszteletbeli konzuloknak. A világszerte hosszú hagyományokkal és széles körű elismertséggel, tekintéllyel bíró tiszteletbeli konzuli intézmény Magyarországon a rendszerváltás után vett lendületet, gyorsuló ütemben épült ki a tiszteletbeli konzulok által vezetett konzuli képviseletek hálózata. Ezek a missziók¹⁴ döntően költségvetési források nélkül, a képviseletvezetők elhivatottságára, önzetlen munkálkodására támaszkodva oldanak meg olyan, a kétoldalú kapcsolatok javát szolgáló feladatokat, amelyekre a hivatásos diplomatáknak nincs forrásuk, eszközük, s olykor megfelelő kapcsolatuk sem. Jogi vonatkozásokban a tiszteletbeli konzulok, számos korlát ellenére, alkalmasak arra, hogy sajátos „végvárként” technikai és országmarketing-szempontról is képviseljék a hazai felsőoktatást. Semmi nem indokolja tiszteletbeli konzuljaink hatásköreinek csökkentését például a külföldi hallgatók vízumkérelmének elsődleges tartalmi vizsgálatában, okmányhitelesítésében, előzetes interjúk elvégzésében, illetve a kérelmek befogadásában. Ezt a jelenleg alkalmazott gyakorlat nem támogatja, holott többtucatnyi olyan célország azonosítható, ahol nincs mód hivatásos konzuli tisztviselő állandó jelenlétére, viszont érdeklődés mutatkozik a hazai felsőoktatás képzéseire.

Végül, de nem utolsósorban a felsőoktatás gazdaságdiplomáciai alkalmazása nem nélkülözheti a kommunikációs és marketingismeretek tudatos és összehangolt alkalmazását, továbbá integrálását az egységes Magyarország-image formálása érdekében tett kormányzati erőfeszítések rendszerébe. A magyar (magán)felsőoktatásnak, a tudásalapú gazdaságot vizionáló állami stratégiának az országkép szerves részévé kell válnia. Külpiacainkon akkor lehet hatékony a hallgatói promóció, ha az intézmény már a tervezés fázisában tisztában van a célpiaci viszonyok sajátosságaival, és profeszionális toborzó hálózattal is rendelkezik. Ehhez a két feltételhez viszont állami, intézményi támogatásra, az illetékes külképviselettel, a magyar gazdasági, intellektuális jelenlétet megtestesítő szervezettel (pl. kereskedőház, kultúrintézet, magyar klubok, külföldi tudósítók stb.) történő folyamatos kapcsolattartásra, naprakész információk

megszerzésére is szükség van. Az intézmények tudatos támogatása hozzásegítheti a kormányzatot olyan más, szakpolitikai területeken elérhető sikerekhez, mint például a nemzetközi fejlesztési programokban történő eredményes részvétel, vagy a multilaterális együttműködés bővítése. Régiós versenytársainkhoz képest hazánk lépéshátrányban van a világgal való intellektuális kapcsolattartásban. A magán- és állami felsőoktatás támogatott expanziója olyan garantált sikertényező, amely az üzleti eredményeken túlmutatóan, gyorsan és látványosan járulhat hozzá az új magyar diplomáciai stratégia eredményeihez.

JEGYZETEK

- ¹ <http://hanoi.kormany.hu/vietnam-diplomaciai-kapcsolatok>
- ² G. Scott: *Higher Education: Approaches to Attract and Fund International Students in the USA and abroad*. US Government Accountability Office, 2009.
- ³ Smarter Australia, 2013. www.voced.edu.au/content/ngv55503 (Letöltés: 2014. december 5.)
- ⁴ Oktatási Hivatal 2012–2013-as tanévre vonatkozó adata. www.oktatas.hu/felsooktatasi/felsooktatasi_statistikak (Letöltés: 2014. december 5.)
- ⁵ www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/a-leggyorsabban-novekvo-eu-s-oroszagok-koze-fogunk-tartozni
- ⁶ Németh Gáborné Doktor Andrea : *A magyarországi magán-felsőoktatás*. www.ofi.hu/tudastar/nemeth-gaborne-doktor (Letöltés: 2014. december 5.)
- ⁷ Temesi József – Hrubos Ildikó – Berács József: *Magyar Felsőoktatás 2012. Stratégiai helyzetértékelés*. BCE – Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja, 2013. január.
- ⁸ Anastassios Pouris – Roula Inglesi-Lotz: *The contribution of higher education institutions to the South African economy*. *South African Journal of Science*, Vol. 110, No. 3/4., March/April 2014.
- ⁹ Uo. 3. o.
- ¹⁰ Tarrósy István: *A globális világrend és az Észak–Dél-kontextus*. *Politikatudományi Szemle*, 2006/2–3.
- ¹¹ *Magyarok Európa legjobbjai között?* Interjú Palkovics Lászlóval. *Figyelő Online*, 2014. december 4.
- ¹² B. Logan Ikubolajeh: *The Reverse and Return Transfer of Technology (RRTT): Towards a Comprehensive Model of the Migration of African Experts*. *International Migration*, Vol. 47, No.4, 2009, 93–127. o.
- ¹³ Afrika esetében az agyelszívás helyett az RTT, azaz a technológiai visszaáramlás fogalma jóval relevánsabb.
- ¹⁴ Amelyeket helytelenül „tiszteletbeli konzulátus”-nak szoktak nevezni, holott a képviselő nem, csupán a vezetője tiszteletbeli konzuli tisztviselő.